

Túlélőkészlet:

Biblia sacra iuxta vulgatum versionem, adiuvantibus B. FISCHER, I. GRIBOMONT, H. F. D. SPARKS, W. THIELE recensuit et brevi apparatu critico instruxit Robertus WEBER (1969), Stuttgart 1994¹ (az ún. „Fischer–Weber” vagy másként „Stuttgarteri Vulgata”, a legelterjedtebb és mérvadó tudományos kézikiadás; számos utánnomással).

Bár a Biblia digitális változatainak see szeri, se száma, ezek közül – megbízhatósága okán, jöllehet nem letölthető – csak a Deutsche Bibelgesellschaftnak a Fischer–Weberen alapuló szövegét ajánlom; URL: <<http://www.bibelwissenschaft.de>>. Ez a változat azonban nem tartalmazza a szövegkritikai apparátust, tehát a nyomtatott kiadást nem pótolja. Az idézett webhelyen megtalálható a Héber Biblia, a Septuaginta és a görög Újszövetség is, szintén a stuttgarteri kiadások szövegváltozataival.

WANKE, Gunther és mások: „Bibel”, in: *Theologische Realenzyklopädie*, VI, szerk. MÜLLER, Gerhard, Berlin – New York 1980, 1–109.

BERLIOZ, Jacques és mások: *Identifier sources et citations* (L’atelier du médiéviste, 1), Turnhout 1994, 11–25 (tankönyvszerűen használható áttekintés, egyúttal bibliográfia a mérvadó szövegkiadásokhoz és kézikönyvekhez).

LEINSLE, Ulrich G.: *A skolasztikus teológia története* (1995), Budapest 2007, 48–57 (jó összefoglalás a Biblia használatának középkori eszközeiről és módjairól).

I. A Biblia szöveghagyománya.

1. A kanonikus könyvek kiválasztódása.

CAMPENHAUSEN, HANS VON: *Die Entstehung der christlichen Bibel*, Berlin 1975.

METZGER, Bruce M.: *The Canon of the New Testament. Its Origin, Development, and Significance*, Oxford 1987.

- a) A kánon fogalma.
- b) Az ószövetségi kánon kialakulása.
- c) Az újszövetségi kánon kialakulása.

2. A *Vulgata* előtt.

- a) A *Septuaginta*; Órigenés *Hexapla*ja.

Septuaginta id est vetus Testamentum Graece iuxta LXX interpretes (1935). *Editio altera*, kiad. RAHLFS, Alfred – HANHART, Robert, Stuttgart 2006.

- b) A *Vetus Latina*.

Bibliorum sacrorum latinae versiones antiquae seu Vetus Italica ..., 3 kötet, kiad. SABATIER, Pierre, Remis 1743–1749 (reprint: Turnhout 1976).

Vetus Latina. Die Reste der altlateinischen Bibel nach Petrus Sabatier neu gesammelt ..., kiad. Erzabtei Beuron, Freiburg i.Br. 1951 skk.

BOGAERT, Pierre-Maurice: „La Bible latine des origines au moyen âge. Aperçu historique, état des questions”, in: *Revue théologique de Louvain* 19 (1988), 137–159, 276–314 (különösen 143–156).

3. A *Vulgata*.

- a) Definíciója, kialakulása.

SMALLEY, Beryl: *The Study of the Bible in the Middle Ages* (1941), Oxford 1952², 112–185.

FISCHER, Bonifatius: *Lateinische Bibelhandschriften im frühen Mittelalter* (Aus der Geschichte der lateinischen Bibel, 11), Freiburg i.Br. 1985, 101–403.

Bogaert: i. m., 156–159, 288–304.

- a) Szent Jeromos revideált és újrafordított szövegei.
 - β) A karoling bibliareform.
 - γ) A *Biblia Parisiensis*.
- b) Nyomtatott kiadások.
 - α) Gutenberg; Robert Estienne.

Biblia, [Mainz, Johann Gutenberg, 1454/55 körül] (GW 4201); digitalizált példányai: London, British Library,

URL: <<http://www.bl.uk/treasures/gutenberg/homepage.html>>; Göttingen, Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek, URL: <<http://www.gutenbergdigital.de>>.

β) A Tridenti Zsinat és a *Clementina*.

Biblia sacra iuxta Vulgatam Clementina. Nova editio, kiad. COLUNGA, Alberto – TURRADO, Lorenzo, Madrid 1982⁶ (újabb kiadások is).

γ) Modern kiadások; segédeszközök.

Biblia sacra iuxta latinam vulgatam versionem ad codicum fidem ..., I–XVIII., Romae 1926–1995.
FISCHER, Bonifatius: *Novae concordantiae bibliorum sacrorum iuxta vulgatam versionem critice editam*, I – V., Stuttgart – Bad Cannstatt 1977.

4. Protestáns bibliák. A *Nova Vulgata*.

II. A Biblia értelmezése.

Smalley: i. m.

LUBAC, Henri de: *Exégèse médiévale. Les quatre sens de l'écriture*, 4 kötet, Paris 1959–1964.

GIBSON, Margaret T.: *The Bible in the Latin West (The Medieval Book, 1)*, Notre Dame 1993.

1. Az értelmezés szükségessége.

a) A szó szerinti értelmezés szükségessége.

b) A spirituális értelmezés szükségessége.

α) Allegorikus szövegértelmezés a pogány és a zsidó irodalomban. Alexandriai Philón.

β) Órigenés.

γ) Szent Ágoston.

MARGERIE, Bertrand de: *Introduction à l'histoire de l'exégèse*, 3 kötet, Paris 1980–1983.

2. A négyszeres írásértelem elmélete.

3. Az értelmezés hagyománya.

a) Az egyházatyák értelmezéseinek hagyományozása.

b) A *Glossa ordinaria*.

Biblia, [Straßburg: Adolf Rusch, 1480-ig] (GW 4282); digitalizált példánya: Graz, Universitätsbibliothek, URL: <<http://143.50.26.142/listpics/listpics.asp?dir=Inkunabeln%5CIV%5C9710>>.

ANDRÉE, Alexander: *Gilbertus Universalis, Glossa ordinaria in Lamentationes Ieremie prophete, Prothemata et Liber I. A Critical Edition with an Introduction and a Translation* (Studia Latina Stockholmiensia, 52), Stockholm 2005; URL: <<http://www.diva-portal.org/su/abstract.xsql?dbid=531>>.

α) Keletkezés, attribúció.

SMALLEY, Beryl: „Gilbertus Universalis, Bishop of London (1128–34), and the Problem of the »Glossa Ordinaria«”, in: *Recherches de théologie ancienne et médiévale* 7 (1935), 235–262; 8 (1936), 24–60.

SMALLEY, Beryl: „La Glossa Ordinaria. Quelques prédécesseurs d'Anselme de Laon”, in: *Recherches de théologie ancienne et médiévale* 9 (1937), 365–400.

β) Felépítése.

γ) Bővítései; tekintélye, módszertani jelentősége.